

"Зияткерлік меншік объектілері және материалдық емес активтердің құнын бағалау" бағалау стандартын бекіту туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы Әділет министрінің м.а. 2011 жылғы 29 маусымдағы № 244 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2011 жылы 12 тамызда № 7115 тіркелді. Күші жойылды - Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2015 жылғы 13 қарашадағы № 579 бұйрығымен

Ескерту. Бұйрықтың күші жойылды - ҚР Әділет министрінің 13.11.2015 № 579 бұйрығымен.

«Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 19-бабына сәйкес, **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Қоса беріліп отырған «Зияткерлік меншік объектілері және материалдық емес активтердің құнын бағалау» бағалау стандарт бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Тіркеу қызметі және құқықтық көмек көрсету комитеті:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің интернет-ресурсында орналастыру жөнінде шаралар қабылдануын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Әділет министрінің орынбасары Ә.Т.Аманбаевқа және Қазақстан Республикасы Тіркеу қызметі және құқықтық көмек көрсету комитетінің төрағасы М.И.Сексембаевқа жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланғаннан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

М и н и с т р д і ң

міндетін атқарушы

Д. Құсдәулетов

Қ а з а қ с т а н

Р е с п у б л и к а с ы

Ә д і л е т

м и н и с т р і

м і н д е т і н

а т қ а р у ш ы н ы ң

2 0 1 1

ж ы л ғ ы

2 9

м а у с ы м д а ғ ы

№

2 4 4

б ұ й р ы ғ ы м е н

б е к і т і л д і

«Зияткерлік меншік объектілері және материалдық емес активтердің құнын бағалау» бағалау стандарты

1. Жалпы ережелер

1. Осы стандарт Халықаралық бағалау стандарттарына сәйкес «Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Заңының негізінде әзірленген және зияткерлік меншік объектілері мен материалдық емес активтерді бағалау әдістеріне қойылатын талаптарды бекітеді. Стандарт Қазақстан Республикасы аумағындағы зияткерлік меншік объектілері мен материалдық емес активтердің барлық түрін бағалау үшін міндетті.

2. Осы Стандартта келесі ұғымдар пайдаланылады:
алу (экстракция) – бұл қиғаш салыстыру әдісі. Ол материалдық және материалдық емес активтердің рентабельділігінің жалпы салалық көрсеткіштері бар кәсіпорынның нақты рентабельділігін талдау арқылы материалдық емес активтердің есептік құнын береді;

бағалау объектісі құнының қорытынды мөлшері – бағалаушының бағалаудың түрлі тәсілдері мен әдістерін пайдалану кезінде бағалау объектісінің құнын есептеу нәтижелерін негіздеп жалпылау қорытындысы ретінде алынған бағалау объектісі құнының мөлшері;

біріктірілген төлем – роялти мен паушалдық төлем кіретін лицензиялық төлем;

дисконттау (капитализация) – болашақтағы ақша ағындарын бағалау объектісінің ағымдағы құнына қайта есептеу;

дисконттау ставкасы – болашақта төлеуге немесе алуға жататын ақша сомасын бүгінгі құнға айырбастау үшін пайдаланылатын, зияткерлік меншік объектілерінің құнын бағалау кезінде пайдаланылатын табыстық ставка;

зияткерлік меншік – зияткерлік шығармашылық қызметтің нәтижесі және оған теңестірілген заңды тұлғаларды, жеке және заңды тұлғалардың өнімдерін, олармен орындалатын жұмыстар мен қызметтерді (фирмалық атаулар, тауарлық белгі, қызмет көрсету белгісі және т.б.) дараландыру құралдары;

зияткерлік меншік құқығы объектісін пайдалы қолданудың қалдық мерзімі – бағалау күнінен бастап зияткерлік меншік құқығы объектісін пайдалы қолданудың қалдық мерзімі аяқталғанға дейінгі кезең;

қорғау құжаттары – алдын ала патенттер, инновациялық патенттер өнертабыс патенттері және өнеркәсіп үлгілеріне патенттер, пайдалы модельдерге патенттер, селекциялық жетістіктер, тауар таңбасына немесе қызмет көрсету таңбаларына куәлік, тауар шығарылған жерлердің атаулары;

лицензиялық төлем – лицензиялық шарт нысаны болып табылатын зияткерлік меншік құқығы объектісін пайдалану құқығын бергені үшін төлем. Лицензиялық төлемдерге паушалдық төлем, роялти және біріктірілген төлем жатады;

лицензиялық шарт – өнеркәсіптік меншік объектісіне айрықша құқықтар иесі (лицензиар) басқа тарапқа (лицензиатқа) өнеркәсіптік меншіктің тиісті объектісін уақытша белгілі бір жолмен пайдалану құқығын беру шарты;

материалдық емес активтер – физикалық мәні жоқ, ұзақ мерзім ішінде (бір жылдан астам) пайдалану үшін өндірісте немесе дайын өнімді өткізуде (тауарларды, жұмыстарды, қызметтерді), әкімшілік мақсаттарда және басқа ұйымдарға жалға беруге арналған ақшалай емес активтер;

материалдық емес мүлік - зияткерлік меншік (патенттер, сауда маркалары, авторлық құқық объектілері); адам қоры (білім, кәсіби икем және тұрғындардың денсаулығында көрініс тапқан қызмет көрсету саласының өнімдері); тұтыну қоры (клиенттермен қарым-қатынас, ұйым имиджі);

опционды орындау бағасы – опциондық шартпен көзделген мерзім ішінде бағалы қағазды шарттасқан көлемде және алдын ала келісілген баға бойынша сатып алу («колл») немесе сату («пут») құқығын беретін мәміле бағасы;

өнімді өткізуден түскен пайда – есептік кезеңде өнімді өткізуден алынған өндірілген өнім көлемінің табиғи өлшемі оның бағасына тең болатын қаражат
с о м а с ы ;

роялти – нақты тұрақты ставкалар ретінде белгіленетін және лицензиат нақты келісілген уақыт мерзімінен кейін төлеп тұратын тұрақты пайыздық жарналар;

табыс мультипликаторы – сату бағасы немесе мүлік құны және орта жылдық табыс немесе оның күтілген шамасы арасындағы арақатынас; табыстың жалпы немесе таза шамасына негізделуі мүмкін;

таза ақша ағымы – табыс салығын, капиталды шығыстар мен таза айналым капиталының өсуін есептен шығарғандағы таза операциялық пайда мен амортизация сомасына тең, операциялық кезең бойында алынған ақша
қ а р а ж а т т а р ы н ы ң к ө л е м і ;

тарату (аллокация) – бұл қиғаш салыстыру, бұл ретте материалдық емес активтер мен материалдық активтердің құны арасындағы арақатынас әзірленеді. Негізінен салыстыру мақсаты үшін материалдық емес активтер мен активтер арасындағы жалпы нарықтық құнын тарату үшін іс-шара нәтижесі болып
т а б ы л а д ы .

3. Осы стандарттың әсері келесі зияткерлік меншік объектілерінің мүліктік құқықтарын бағалауға таралады:

- 1) өнеркәсіптік меншік құқығының объектілері, соның ішінде:
ө н е р т а б ы с ;
п а й д а л ы м о д е л ь д а р ;

өнеркәсіптік үлгілер;
селекциялық жетістіктер;
интегралдық микросхемалар топологиялары;
ашылмаған ақпарат, соның ішінде өндіріс құпиялары (ноу-хау);
фирмалық атаулар;
тауарлық таңбалар және қызмет көрсету таңбалары;
тауар шығарылған жерлердің атаулары (шығатын жерін көрсету);
ҚР заң актілерінде көзделген реттерде азаматтық айналымға
қатысушылардың, тауарлар мен қызмет көрсетулердің басқа да дараландыру
құралдары;

2) авторлық құқық объектілері:
әдеби туындылар (кітаптар, мұқабалар, мақалалар);
драмалық, музыкалық-драмалық, хореография туындылары, пантомима және
сценариялық туындылар;
мәтіні бар не мәтінсіз музыкалық туындылар;
дыбыс – бейнежазу туындылары (кино-, теле-, бейне-, диафильмдер және
басқа кино- және телетуындылар);
мүсіндеме, кесіндеме, графика, литография және бейнелеу өнерінің басқа да
туындылары;

қолданбалы өнер туындылары;
сәулет, қала құрылысы және бау – саябақ өнері туындылары;
суретке түсіру туындылары және суретке түсіруге орайлас әдістермен
жасалған туындылар;
карталар, жоспарлар, нобайлар, безендірулер және географияға, топография
мен басқа ғылымдарға қатысты үш өлшемді туындылар;
электронды есептеуіш машиналарға (ЭЕМ) арналған бағдарламалар;
туынды шығармалар (аудармалар, өңделген дүниелер, аннотациялар,
рефераттар, түйіндер, шолулар, инсценировкалар, музыкалық өңдеулер және
басқа да ғылым, әдебиет пен өнер шығармаларын өңдеулер);
жинақтар (энциклопедиялар, антологиялар, деректер базалары) және
материалдарының іріктелуі немесе орналасуы жағынан шығармашылық еңбектің
нәтижесі болып табылатын басқа да құрама туындылар;

3) сабақтас құқықтың объектілері:
әртіс-орындаушылар мен дирижерлардың орындаушылықтары,
спектакльдердің (орындаушылық) қоюшы-режиссердың қойылымдары, егер бұл
орындаушылықтар олардың техникалық құралдар арқылы көшірмеленуі мен
таратылуына жол беретін нысанда болса;
фонограммалар, яғни дыбыс-бейнежазу туындысына кіргізілген дыбыс
жазбасын қоспағанда орындаушылықтардың немесе өзге де дыбыстардың не

олардың бейнелерін тек қана дыбыстық кез келген жазбасы; эфирлік немесе кабельдік хабар тарату ұйымының, соның ішінде эфирлік немесе кабельдік хабар тарату ұйымымен не басқа ұйымның қаражаты есебінен оның тапсырысы бойынша жасалған хабарларын тарату;

4. Материалдық емес активтер актив ретінде танылады (есептілікте тіркеледі)

е г е р :

осы активпен тікелей байланысты ұйымның болашақта күтілетін экономикалық пайда табуының ықтималдылығы; активтің құнын нақты анықтауға болады.

5. Материалдық емес активтердің құрамына олардың құны көрсетіліп есептік бірліктер ретінде келесідей зияткерлік меншік объектілеріне құқықтар кіреді:

өнертабыстарға тиесілі патенттерден шығатын құқықтар;

өндірістік үлгілерге тиесілі патенттерден шығатын құқықтар;

пайдалы модельдерге тиесілі патенттерден шығатын құқықтар;

тауар белгілеріне куәліктерге тиесілі патенттерден шығатын құқықтар;

өсімдіктер мен жануарлардың жаңа сорттарына тиесілі патенттерден

шығатын

қ ұ қ ы қ т а р ;

басқа тұлғаларға тиесілі, патенттермен қорғалған өнертабыстарды пайдалануға жасалған лицензиялық шарттардан шығатын құқықтар;

басқа тұлғаларға тиесілі, патенттермен қорғалған өндірістік үлгілерді пайдалануға жасалған лицензиялық шарттардан шығатын құқықтар;

басқа тұлғаларға тиесілі, патенттермен қорғалған пайдалы модельдерді пайдалануға жасалған лицензиялық шарттардан шығатын құқықтар;

басқа тұлғаларға тиесілі, куәліктермен қорғалған тауарлық белгілерді пайдалануға жасалған лицензиялық шарттардан шығатын құқықтар;

«ноу-хауды» беру туралы келісім негізінде берілетін және «ноу-хауды» беру туралы келісім бойынша тараптар болатын кәсіпорынның құжаттарымен расталған «ноу-хауға» айрықша құқықтар;

авторлық құқық пен сабақтас құқықтардың объектілеріне тиесілі құқықтар;

мемлекеттік құжаттармен растауды талап етпейтін зияткерлік меншік объектілерінің ерекше құқықтары (интегралдық микросхемалар топологиялары, ЭЕМ-ге арналған бағдарламалар, деректер базасы және авторлық құқықтың т.б. объектілері) .

6. Қаржылық мүдделер материалдық емес активтерді қамтиды және оларға:

бизнеске немесе мүлікке меншік құқығынан ажырамайтын құқықтар, яғни пайдалану, қарызға алу, сату, жалға беру немесе басқару құқықтары;

сатып алуға опционы бар, сатып алуға немесе жалға беру шартына опцион беретін келісім-шарт шегіндегі ажырамайтын құқықтар, яғни орындау немесе

орындамау

қ ұ қ ы ғ ы ;

бағалы қағаздар шығаруға меншік құқығынан ажырамайтын құқықтар (яғни оларды өзінде сақтау немесе оларды басқа тұлғаларға беру құқықтары).

7. Материалдық емес активтердің нарықтық құнын міндетті түрде бағалау келесі жағдайларда жүргізіледі:

халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (ХЖЕС) сәйкес қаржылық есептілік үшін активтерді бағалау кезінде;

кепіл мәнінің құнын анықтау кезінде, соның ішінде несиелендіру кезінде;

жарғылық қорға мүліктік салымдардың құнын анықтау кезінде;

банкроттық рәсімдер барысында борышкер мүлкінің құнын анықтау кезінде;

ақысыз алынған мүліктің құнын анықтау кезінде;

зияткерлік меншік объектілерін және оларды пайдалануда құқық иелерінің тәуекелін сақтандыру кезінде;

зияткерлік меншік құқығының бұзылуы салдарынан құқық иесіне келтірілген зиянды анықтау кезінде;

зияткерлік меншік объектілерінің құқықтарын беру және оларды пайдалануға лицензия беру.

8. Зияткерлік меншік объектілерін және материалдық емес активтерді бағалау нақты объектінің, бағалауды тағайындау және сенімді ақпараттың болуына байланысты табыстық, салыстыру және шығыстық тәсіл әдістерімен орындалады. Үш тәсілдің барлығы нарықтық болып табылады, яғни зияткерлік меншік объектілері мен материалдық емес активтерді бағалау кезінде нарықтық ақпарат пайдаланылады.

2. Табыстық тәсіл әдістері

9. Роялтидан босау әдісі бойынша бағаланатын зияткерлік меншік объектісі шынайы иесіне тән емес, оған лицензиялық негізде пайдадан түскен келісілген пайыздық жарналар – роялти берілген. Әдісті қолдану шарты болып пайданың күтілетін шамасын анықтауға мүмкіндік беретін ақпараттың болуы (жалпы операциялық табыс) табылады, ол осы өндірісте бағаланатын зияткерлік меншік объектісін пайдалану нәтижесінде пайда болады.

Роялтидан босау әдісі әрекеттердің келесідей реттілігін қарастырады: пайдаланылатын зияткерлік меншік объектісіне құқықтардың әрекет ету мерзімі ішінде жыл сайынғы жалпы операциялық табыстың шамасын мүмкін болатын үш түрлі сценарий бойынша (оптимистік, пессимистік және реалистік) анықтау;

роялтидің стандартты мағынасының көмегімен өнеркәсіп салалары және тауарлар мен бұйымдардың түрлері бойынша жалпы операциялық табыстың жасалуында зияткерлік меншіктің үлесін анықтау, ол мүлікті бағалау бойынша

анықтама әдебиеттерінде жарияланатын мәліметтер бойынша қабылданады;
зияткерлік меншік объектісінің құндылығы мен қорғалуына түзетулер енгізу арқылы алынған табыстың (пайданың) шамасын нақтылау, олардың шамасы мүлікті бағалау бойынша анықтама әдебиеттерде жарияланады;
қордың орта өлшемді бағасының шамасын есептеу;
аннуитет моделін пайдалана отырып табыс мультипликаторын есептеу, ол ЗМО заңдық мерзімі мен қордың орта өлшемді бағасының шамасына тәуелді қ ы з м е т б о л ы п т а б ы л а д ы ;
терминалды (реверсионды) құнын есептеу;
зияткерлік меншік объектісінің нарықтық құнын үш сценарий бойынша капиталға айналдыру және ақша ағындарын дисконттау әдістерімен есептеу;
зияткерлік меншік объектісінің құнының неғұрлым ықтимал шамасын үш сценарийді орташа салыстыру әдісімен есептеу.

Осы әдіс бойынша зияткерлік меншік объектісінің құны осы жүйеде ақша ағынын жасауға қатысатын зияткерлік меншік объектілерінің құндылығы мен қорғалуына түзетілері бар роялтидің стандартты ставкасына көбейтіліп, лицензиялық шарттың есептік мерзімі үшін бизнес-жүйенің жылдық пайдасының дисконтталған (капиталға айналдыру) сомасы ретінде есептеледі.

10. Табыстардағы артықшылықтарды дисконттау (капиталға айналдыру) әдістері ретінде бағаланатын материалдық емес активпен жасалатын қосымша пайда түсініледі. Ол материалдық емес активтерді пайдалану кезінде алынған пайда мен материалдық емес активтерді пайдаланбай өндіруші өткізілген өнімнен тапқан пайда арасындағы айырмашылыққа тең. Материалдық емес активтерді енгізу өткізілген өнімнен түскен пайданы бағаны көтеру арқылы арттыруға мүмкіндік береді, өйткені тауар сапасы жақсарып, жұмыс өнімділігі артып және өнімнің өзіндік құны төмендейді, осыған байланысты табыстардағы артықшылық туындайды. Бұл жыл сайынғы табыстағы артықшылық оны алудағы болжамды кезеңді есепке алып дисконтталады (капиталға айналады).

Бір қалыпты болашақ табыстар әкелетін бағалау объектілері үшін тура капиталға айналдыру әдісі қолданылады. Бірқалыпты емес ақша ағындары д и с к о н т т а л а д ы .

Табыстардағы артықшылық әдісін қолданудағы шарт еркін ақша ағынының шамасын анықтауға мүмкіндік беретін мәліметтің болуы болып табылады, ол бағаланушы объектінің осы өндірісінде пайдаланғаны нәтижесінде пайда болады ;

Дисконттау (капиталға айналдыру) әдісі әрекеттердің келесідей реттілігін к ө р с е т е д і :

материалдық емес активтерді пайдалану нәтижесінде жасалатын таза ақша а ғ ы н ы е с е п т е л е д і ;

дисконттау (капиталға айналдыру) ставкасы анықталады;
ұзақтығы 5 жылдан асатын ақша ағындары үшін реверсиондық (терминалдық
) қ ұ н ы е с е п т е л е д і ;

дисконттау (капиталға айналдыру) әдісімен болашақ ақша ағындарының
келтірілген қ ұ н ы а н ы қ т а л а д ы ;

материалдық емес активтердің түріне байланысты немесе материалдық емес
активтерді бағалау жөніндегі ғылыми-әдістемелік әдебиеттерде көрсетілген
мәліметтер бойынша сараптамалық бағалау әдісімен, өнім өндірісінің сипатын
есепке алатын коэффициент болады (дара, сериялық, жаппай өндіріс);

материалдық емес активтердің нарықтық құны өнім өндірісінің сипатын
есепке алатын коэффициентке қосымша табыстың келтірілген құнын көбейту
ж о л ы м е н е с е п т е л е д і ;

Материалдық емес активтердің құнының есебі таза ақша ағынын дисконттау
көмегімен материалдық емес активтердің салымы үлесінің коэффициенті және
зияткерлік меншік объектілерінің құндылығына түзетулер мен қорғалғандығы
е с е п к е а л ы н ы п жү р г і з і л е д і .

11. Қалдық құны әдісі келесі жағдайларда қолданылады:
материалдық активтердің құны белгілі немесе нақты айқындалған болса;
егер бизнеспен шығарылатын таза ақша ағыны белгілі немесе айқындалған
болса, яғни материалдық және материалдық емес активтермен.

Материалдық емес активтерді бағалау үшін қалдық құны әдісін қолдану
кезінде талдау элементтері ретінде сондай-ақ кірістер мен шығыстар туралы
мәліметтер қолданылады. Табыс алу мақсатында кәсіпорынның барлық мүлкін
пайдаланудан алуға болатын таза кірістің қаржылық талдауы жүргізіледі. Таза
кірістен жақсартулармен талап етілетін қаржылық қайтарып беру есепке алынып
шегеру жасалады. Қалған кіріс материалдық емес активтердің есебіне кіретін
қалдық болып саналады. Құн көрсеткішін алу үшін ол капиталға айналдырылады
.

Қалдық құн әдісі әрекеттердің келесідей реттілігін көрсетеді:
капиталға айналдыру әдісімен кәсіпорынның (бизнестің) барлығының
нарықтық құны табылады, оның ажырамас бөлігі бағаланатын материалдық емес
а к т и в б о л ы п т а б ы л а д ы ;

материалдық емес активтердің нарықтық құны бизнестің барлық активтерінің
құны мен оның материалдық активтері арасындағы айырмашылық ретінде
е с е п т е л е д і .

12. Даму әдісі – (опциондық әдіс) дисконттау (капиталға айналдыру) әдісінің
модельдері нарықта қалыптасатын конъюнктураға байланысты болашақта
менеджерлардың бизнестің дамуына әсер ету мүмкіндігін есепке алмайды.
Өнімге патент фирмаға өнімнің және оның нарығының даму құқығын

камтамасыз етеді. Осылай болады, егер өнімді сатудан түсетін күтілетін ақша ағынының ағымдағы құны дамудың өзіндік құнын (шығын) асып түсетін болса. Егер бұл болмаса, онда фирма патентті кейінге қалдырып әрі қарай шығындарға ұшырамауы мүмкін. Сондықтан өнімге патент колл-опцион сияқты қарастырылуы мүмкін, онда өнімнің өзі базалық актив болып табылады.

Даму әдісі – (опциондық әдіс) әрекеттердің келесідей реттілігін көрсетеді:
материалдық емес активтердің өмір сүру уақытына сәйкес келетін тәуекелсіз
с т а в к а а н ы қ т а л а д ы ;

базалық активтің құны есептеледі, яғни бағаланатын материалдық емес активтерді пайдаланудан күтілетін болашақ ақша ағындарының келтірілген құны ;

орындау бағасы есептеледі, яғни бағаланатын материалдық емес активтерді енгізу мен пайдалану үшін қажетті болашақ шығындардың келтірілген құны;

өндірістің әрбір саласы бойынша халықаралық рейтингтік агенттіктермен әрдайым есептеліп отыратын мәліметтер көмегімен базалық бағаның жылдық стандартты а у ы т қ у ы а н ы қ т а л а д ы ;

материалдық емес активтердің әрекет етуінің есептік кезеңі белгіленеді;

Блэк-Шоулз моделінің формулалары бойынша қалыпты үлестіру қызметінің дә л е л д е р і е с е п т е л е д і ;

стандартталған қалыпты үлестірудің кумулятивті қызметінің көрсеткіштері а н ы қ т а л а д ы ;

Блэк-Шоулз моделі бойынша материалдық емес активтердің нарықтық құны есептеледі.

3. Шығындық тәсіл әдісі

13. Нақты шығындар әдісі:

шығындық тәсіл негізіне зияткерлік меншіктің нақты объектісін жасау (алу), зерттеу және жоспарланған пайда мен ескіруін есепке алып сүйемелдеу, салық және міндетті төлемдері үшін қажетті материалдық шығындардың көрсеткіштері салынған. Бұл әдіс басқа әдістермен бағалау үшін бағдар ретінде және баланстық есепке қою үшін кәсіпорынның өзінде құрылған зияткерлік меншік объектілерін бағалау үшін қолданылады, яғни лицензияның минмиалды бағасын анықтау үшін . Зияткерлік меншікке құқықтық құны оны жасау немесе алуға жұмсалған шығыннан төмен болуы мүмкін емес.

Шығындық тәсіл әдісі зияткерлік меншік объектілерінің баланстық (бухгалтерлік) құнын анықтау үшін қолданылады.

Әдіс әрекеттердің келесідей реттілігін көрсетеді:
бухгалтерлік есеп мәліметтері бойынша бағаланатын объект алынған тарихи (

алғашқы) құны және оның баланса қойылған күні белгіленеді;
статистика мәліметтері бойынша тренд (бағаланатын объект сатып алынған
кезден бастап инфляция индексі) есептеледі;
тарихи құны алынған трендке көбейту жолымен ағымдағы құнына әкелінеді;
бағаланатын объектінің қызметтік (моральды) ескіруі есептеледі;
нарықтық құны алынған ескіруді ағымдағы бастапқы құнынан шегеру
ж о л ы м е н е с е п т е л е д і .

14. Қалпына келтіру құны әдісі бағалау объектісінің нысанасы мен сапасы бойынша бірегей қайта жасау (қайта өндіру, орнын басу) үшін қажетті бағалау күніне барлық шығындарды анықтауда қорытындыланады.

Зияткерлік меншік алынған жағдайда оның құнын анықтау кезіндегі есептерде шығындардың келесідей түрлері есепке алынады:
мүліктік құқықтарды алуға;
өндірісте зияткерлік меншікті пайдаланып тауарларды игеру;
маркетингке: өнеркәсіптік меншіктің болжамды объектілерін анықтау үшін ақпаратты зерттеу, жинау және талдау.

Зияткерлік меншік кәсіпорынның өзінде жасалған жағдайларда оның құнын анықтау кезіндегі есептерде шығындардың келесідей түрлері есепке алынады:
іздеу жұмыстарына және тақырыптарды өңдеуге;
эксперименталды үлгілерді жасауға;
бөтен ұйымдардың қызметтеріне (мысалы, зияткерлік меншікті анықтауға, қорғау құжаттарын беруге);
патенттік пошлинаны төлеуге (патентті патентті сүйемелдеу);
конструкторлы-техникалық, технологиялық, жобалық құжаттарды жасауға;
есептілікті жасау мен бекітуге;

Зияткерлік меншік объектілерін жасауға жұмсалатын толық шығындар зияткерлік меншік объектілерін жасауға жұмсалған бұрынғы шығындардың ағымдағы құны мен нормативті пайдасын есепке алғандағы оның құқықтық қорғалуы ретінде анықталады.

Зияткерлік меншік объектілерінің құнын шығару объектіні жасаумен байланысты ғылыми-зерттеу жұмыстарын (әрі қарай – ҒЗЖ) жүргізуге және конструкторлы-техникалық, технологиялық және/немесе жобалық құжаттарды жасауға жұмсалған шығын сомасы ретінде анықталады.

ҒЗЖ жүргізуге жұмсалған шығындардың көлемі іздеу жұмыстары, теориялық зерттеулер жүргізу, эксперименттер жүргізу, есептілікті жасау, қарастыру мен бекіту, сынақтар жүргізу және ҒЗЖ байланысты басқа да шығындар сомасы р е т і н д е а н ы қ т а л а д ы .

Құжаттамаларды жасауға жұмсалған шығындардың көлемі эскиздік жобаны орындауға, техникалық жобаны орындауға, жұмыс жобасын орындауға,

есептерді орындауға, авторлық қадағалауды жүргізуге, дизайнға жұмсалған шығындар сомасы ретінде анықталады.

Жалпы тозу шамасы тиімді жас әдісімен есептеледі.

Өнертабыстар мен пайдалы модельдерді бағалау кезінде жалпы тозумен қоса бұрынғы шығындардың ағымдағы құнында сондай-ақ технико-экономикалық мәнінің коэффициенті есепке алынады.

4. Салыстырмалы талдау әдісі

15. Салыстырмалы талдау әдісін қолдану кезінде материалдық емес активтердің құны соңғы сатылымдардың нақты бағаларын салыстыру, не ұқсас объектілерге сұраныс пен ұсыныс туралы ақпаратты зерттеу жолымен белгіленген бағаларды салыстыру жолымен анықталады.

Әдіс әрекеттердің келесідей реттілігін көрсетеді:

1) үшеуден кем емес салыстырылатын объектілерді таңдау жүргізіледі, олардың сатылу бағаларының нақтылығы жоғары деңгейде белгілі;

2) осы аналогтың бағаланатын объектіден ерекшелігінің әр бір факторы бойынша индекстер есептеледі:

материалдық емес активтер пайдаланылатын сала;

материалдық емес активтердің құндылығы мен қорғалғандығы;

материалдық емес активтер енгізілетін кәсіпорынның дәрежесі (шағын, орта, і р і б и з н е с) ;

материалдық емес активтердің пайдаланылу ауқымы;

материалдық емес активтерді пайдалану мерзімі;

материалдық емес активтерді пайдалану тәуекелі;

басқа да салыстыру факторлары, егер олар болатын болса.

3) әр бір аналогтың құны жоғарыда көрсетілген индекстердің көмегімен бағаланатын материалдық емес активтердің құнына тура әкелінеді;

4) материалдық емес активтердің нарықтық құны аналогтардың тура әкелінген құнының шамасы ретінде есептеледі.

16. Тарату (аллокация) әдісін қолданудың шарты кәсіпорынның барлық активтерінің нарықтық құнында материалдық емес активтердің ең ықтимал үлесі туралы ақпараттың болуы болып табылады;

Тарату (аллокация) әдісі әрекеттердің келесідей реттілігін көрсетеді:

бағаланатын материалдық емес активтердің аналогтармен салыстыру элементтері анықтау ;

салыстырудың элементтерінің әрқайсысы бойынша бағаланатынға қарағанда әрбір осындай материалдық емес активтердің сипаты мен ерекшеліктер дәрежесін анықтау ;

салыстырудың элементтерінің әрқайсысы бойынша осындай материалдық емес активтердің бағасына түзетулерді анықтау, олардың әр қайсысының сипаты мен ерекшеліктер дәрежесі материалдық емес активтерге қарағанда сәйкес келеді ;

салыстырудың элементтерінің әрқайсысы бойынша бағаланатын материалдық емес активтердің олардан ерекшеліктерін көрсететін әрбір осындай материалдық емес активтердің бағаларын түзету;
материалдық емес активтердің нарықтық құнын нәтижелерді түзетуден кейін алынған орта мәнін анықтау жолымен есептеу;
бағаланатынға ұқсас, кәсіпорын активтерінің жалпы құнындағы материалдық емес активтер үлесінің ең ықтимал мәнін анықтау;
материалдық емес активтердің нарықтық құнын бағаланатын кәсіпорынның барлық активтерінің нарықтық құнындағы үлесі ретінде есептеу.

17. Алу (экстракция) әдісі

Алу (экстракция) әдісін қолдану шарттары:
кәсіпорынның материалдық активтері құнының шамасы туралы ақпараттың б о л у ы ;

кәсіпорынның нақты таза операциялық кірісінің шамасы туралы ақпараттың б о л у ы ;

материалдық және материалдық емес активтердің орта салалық рентабельділігінің шамасы туралы ақпараттың болуы.

Әдіс әрекеттердің келесідей реттілігін көрсетеді:
есептік орта салалық кірістің шамасын нақты таза операциялық кірісті орта салалық рентабельділікке көбейту жолымен анықтау;
есептік орта салалық кірістің шамасын анықтау, ол бұл кәсіпорынның материалдық емес активтерін басқаруы мүмкін.